

Hizkuntz ikaskuntza eta itzulpen zerbitzua

J. Naberan

(AEK-ren didaktika taldekoa)

1. Itzulpen Zerbitzua, euskara ikaskuntzan laguntzaile

Jakina da itzulpenak lehenaldian izan duen garrantzia hizkuntz irakaskuntzan, metodo "direktoak" sortu aurretik.

Euskararen kasuan ere, "Euskalduntzen" metodoa sortu aurretik, erdara euskaratzea eta euskara erdaratzea zen ikasbi-dearen oinarritzat hartutakoa.

Gero, "bigarren hizkuntza" ikasteko "metodo zuzenen" eraginez, itzulpena baztertua izan da edota historiaren pendulu-kolpez txakurzulora bidalia.

Gaur egun, ordea, "hurbilpen komunikatiboan" oinarritutako ikaskuntza atzoko "tabu" batzu zapuzten ari da, eta badi-rudi itzulpenari ere bere garrantzia emango zaiola.

Ez oraingoan ikaskuntzaren ardatz bezala¹, baina bai komunikazio behar horrek sortutako eginbehar interesgarri bezala.

(1) Kendu gabe inola ere itzulpenean gertatzen den hizkuntz-sistemen arteko joko eta oposaketa aproposa izan daitekela lortu nahi den hizkuntzaz jabetzeko ere.

Adibide gisa, "hirigintza" gaiaren inguruan mugituz, hiri-gintza eta lur-plangintzari buruzko informazioa lortzea bada ikastaldea planteaturiko ekintza komunikatiboa eta txosten edo dokumentu ofizialak aztertzea eta taldean eztabaidatzea baletor hizkuntz ekintza moduan, zer interesgarriago dokumentu horien itzulpenak egitea baino?

Hemen letorke itzulpen eredu eta tresnen beharrezana. Edozein gai eta komunikazio barrutiri dagozkion ereduak eta hauek lantzeko bitartekoak eskaintzea euskara ikasten edota lantzen ari direnentzat.

Ez dakit zehazki nola baina bai Itzultzaile Eskola hurreratu beharko litzatekeela bere zerbitzua irakaslegora zabalduz.

AEK-ko irakaslegoaren kasuan bere Berziklatze Ikastaroen bidez izan daiteke, zeinetan 500 irakasle inguruk parte hartzen bait du Euskal Herri mailakoetan eta beste hainbatek eskualde mailan urtero antolaturikoetan.

Honetaz aparte, itzulpen tekniko-didaktikoaren arazoa dago. Hizkuntz ikaskuntzaren materialari dagokionez asko da ingelesetik, frantsesetik etabar interesatzen zaiguna. Honi buruz ere guztiz komenigarria deritzot, kasu, AEK-ren Didaktika Zerbitzuko eta Itzulpen Zerbitzuko arteko harremanari.

2. Itzulpen Zerbitzua, euskara-"ikasbiderako" argigarri

Honako honi deritzot "ikasbidea": ikastaldea eta ikasle bakoak hartzen duen bideari hizkuntzaren lorpenerako.

Ez da, beraz, irakasleak ezarritako "metodoa", baizik eta ikasle bakoitzak hartu ohi duen metodo propioa hizkuntzara iristeko.

Lehenago, "estimulua-erantzuna-errefortzua" teoriari jarraituz, bide *bat* programatzen genuen ikaslearentzat eta bide horretatik ateratzen zena "akatsetan" erortzen zen, nola edo hala (baina berehala) zuzendu beharreko errakuntza edo akatsetan. Ezbehartzat hartzen ziren akats "madarikatueta".

Gainera uste genuen akatsen iturria ama-hizkuntza eta 2. hizkuntzaren arteko "interferentzia" zela edozein kasutan ere.

Interferentziarena hor dagoelarik ere, bada "akatsen" beste iturririk eta hauxe da gaur egun azpimarratzen dena: 2. hizkuntzaren barrenetik bertatik, 2. hizkuntzaren ikas prozesutik bertatik datozen "akatsak" oso garrantzizkoak ditugula.

Dena dela "akatsok" zorionekoak dira, ez bait dira besterik hizkuntza lortzeko bakoitzak hartu ohi dituen bidexkak baino. Irakaslearen lana honetan datzake: ikaslea bidexka hauetatik bide nagusira gidatzean, hain zuzen.

Guzti honekin honetara nator: bai 2. hizkuntzaren beraren dinamikak baita ama hizkuntzaren interferentziak eragindako bidexka hauek zeintzu diren tipifikatzea, noiz eta nola ematen diren kontrolatzea... egingabeko lan bat dela. Eginbeharrekoa, halere, euskararen ikasbidea ikertzeko, ikasprozesuaren urratsak definitzeko, eta honen arabera helburuak finkatu, programazio egokiak proposatu etabar egiteko.

Ez baita serioa gaur egun oraindik egiten dena: hizkuntz egituren ordenamenduari deitzea "programazioa", aurreko guztian oinarritu gabe etxea teilatutik hasiz.

Egia da, bestalde, ikasle bakoitzak bere berea duen bidea hartzen duela baina badira "konstante" batzu, esperientzia bilketa batek egiaztatzen dituenak edozein hizkuntzaren kasuan.

Konstante hauetxek lirateke zehaztu beharrekoak euskararen kasuan ere eta, ondorioz, tratamendu egokiz erantzun beharrekoak.

Puntu honetan uste dut nik eskua luza diezaiekeela elkarri euskara irakaskuntzaren esperientziak, linguistikak eta itzulpen teori tresnek: euskara-erdaren arteko estudio kontrastiboa gauzatzean, "erdarismoak" detektatu eta euskal ereduera itzultzean, eredu hauekin euskara ikasbiderako giltzadura eginez joatean, denau ikasprozesu barruan urratsez-urrats antolatzean etabar...

3. Itzulpen Zerbitzua, euskararen normalizazioaren eragile.

Batetik, X. Mendigurenek planteatzen duena azken Jakinen:

"Euskararen kasuan, berriz, oraindik beste hizkuntzen homologazio-maila lortu ez delarik, itzultzaileak erizpide linguistiko are helduagoak eta eginagoak behar dituela dirudi, itzulpenak hizkuntz normalizapenean duen eragin bereziarengatik.

Agian, gure kasuan, "Linguistika Aplikatuzko Itzulpeneko Institutu (LAI) baten forma hartu beharko luke Itzultzaile

Eskolak eta harreman estuak mantenduko lituzke dagozkion fakultateekin”.

Bestetik, honekin lotuta badago ere, bada zerbait euskararen kasuan denon ahalegina eskatzen duena: euskararen sinkretismoa, erdararantz duen joera eutsi ezinetik datorren "euskaranto" famatua, alegia. Bai jatorrizko euskaldunen belaunaldi berrietan gertatzen den murriztasunean eta dekadentzian azaltzen delarik, baita euskaldun berrien euskara degradatuan.

Euskarak kontrako duen egoera diglosikoaren kontua dugu hau. Gutxi erabilia den hizkuntzari zorri guztiak bizkarrera.

Euskararen sinkretismo honi galga jartzeko hizkuntz erizpide helduak, itzulpen-eredu jatorrak..., nahitanahiezkotitu gu, bai, baina barruti akademikotik plazaratzen diren neurrian bakarrik eragile.

Hauxe esan nahi dut, ematen den euskararen erabilpenean interbenitzeko, erabilpena bera gehitzeko, jendea euskaraz espresatzera motibatuzeko... indar handiak mugitu behar direla. Edonolako "zerbitzuak" kalearen gain-gainean eskaini behar direla, euskara irakaskuntzaren kasuan irakasleekin batera jokatzu, ikastaldean bertan intzidituz, etabar.

Planteamendu akademiko hutsak ez dute indarririk euskara dagoen zuloatik ateratzeko eta Itzultzaile Eskolak ere eskola horma hautsiak erakutsi behar dituzte euskararen normalizapenean eragile izan nahi badu.

AEK jipointutik adibidez nahiko zail mugi gaituzke Itzultzaile Eskolarantz, Eskolak berak gureganantz zirkinik ez bala egingo. Mahoma eta Mendiarena dago hemen ere.